

Yoshlarda ijtimoiy faollikning shakllanish omillari va mezonlari

Dilrabo Abidova

Andijon davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlarda ijtimoiy faollikning shakllanishiga ta'sir etuvchi falsafiy, ma'naviy va ijtimoiy omillar tahlil qilinadi. Muallif yoshlarning ijtimoiy faolligini insonning o'zini anglash, jamiyatdagi o'rnini belgilash va axloqiy qadriyatlar bilan uyg'unlikda ko'radi. Falsafiy tafakkur asosida yoshlar jamiyatdagi o'zgarishlarga faollik bilan munosabat bildiruvchi subyekt sifatida talqin qilinadi. Maqolada Gegel, Aristotel va Nitshe kabi faylasuflarning g'oyalari asosida zamonaviy o'zbek yoshlarining ijtimoiy ongini shakllantirish zarurati asoslanadi.

Kalit so'zlar: yoshlar, ijtimoiy faollik, falsafa, ong, qadriyat, ma'naviyat, jamiyat, o'zini anglash.

Аннотация: В статье рассматриваются философские, духовные и социальные факторы, влияющие на формирование социальной активности молодежи. Автор подчеркивает важность самосознания, нравственных ценностей и роли молодежи как субъекта общественных изменений. Философские идеи Гегеля, Аристотеля и Ницше используются для обоснования необходимости развития социального сознания современной узбекской молодежи.

Ключевые слова: молодежь, социальная активность, философия, сознание, ценности, духовность, общество, самопознание.

Annotation: This article analyzes the philosophical, spiritual, and social factors influencing the formation of social activity among youth. The author emphasizes the significance of self-awareness, moral values, and the role of youth as active agents of societal transformation. Drawing on the ideas of Hegel, Aristotle, and Nietzsche, the paper justifies the necessity of developing the social consciousness of modern Uzbek youth within a philosophical framework.

Keywords: youth, social activity, philosophy, consciousness, values, spirituality, society, self-awareness.

Yoshlarda ijtimoiy faollikning shakllanishi hozirgi jamiyatda alohida o'rin tutmoqda, chunki aynan yoshlar ijtimoiy o'zgarishlarning kuchli ijtimoiy aktorlari hisoblanadi. Yoshlarda faollikning shakllanishi ijtimoiy jarayonlarning har bir bosqichida o'zgaruvchan va kompleks omillarga bog'liq bo'lib, bu omillarni o'rganish nafaqat ijtimoiy rivojlanish, balki davlat siyosatini belgilashda ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola yoshlarda ijtimoiy faollikning shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar va ularning mezonlarini ilmiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qiladi.

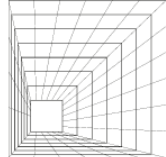
Yoshlarda ijtimoiy faollikning shakllanishiga turli omillar ta'sir qiladi. Bularning eng muhimi - ta'lim va ma'rifat, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar, kulturaviy va diniy qadriyatlar, hamda ijtimoiy tarmoq va mass-media ta'siridir.

1. Ta'lim va ma'rifat

Ta'lim yoshlarning fikrlash tarzini, ularning dunyoqarashini va jamiyatdagi o'rni haqidagi tushunchalarini shakllantiradi. Shuningdek, ta'lim yoshlarni jamiyatda faollik ko'rsatishga, ijtimoiy va siyosiy jarayonlarga qatnashishga rag'batlantiradi. O'zbekiston olimi R.Sattorovning ta'kidlashicha, "ta'lim tizimi yoshlarning ijtimoiy faolligini shakllantirishda eng muhim omil bo'lib, jamiyatning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi"¹.

2. Ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar

¹ Sattorov R. Yoshlar ta'limi va ijtimoiy faollik. – Toshkent: Ma'naviyat, 2022. – B. 67.

Yoshlarning ijtimoiy faolligi ko'pincha ularning yashash sharoitlari, iqtisodiy imkoniyatlari va ijtimoiy barqarorlik bilan chambarchas bog'liqdir. Yangi O'zbekistonda yoshlarning iqtisodiy imkoniyatlari va jamiyatdagi o'rni yuksalgan sari, ularning ijtimoiy faolligi ortadi. X.Tursunovning fikricha, "ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar yoshlarning faolligini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi, ayniqsa, ijtimoiy tenglikni ta'minlash orqali"².

3. Madaniy va diniy qadriyatlar

O'zbek jamiyatida yoshlarning ijtimoiy faolligiga ta'sir etuvchi yana bir muhim omil bu kulturaviy va diniy qadriyatlar hisoblanadi. Yoshlar, o'z milliy va diniy qadriyatlarini anglab, ularga asoslanib, jamiyatda faol qatnashishga intilishadi. N.Mirzayev bu borada shunday yozadi: "Milliy va diniy qadriyatlar yoshlarning o'zligini anglashga va ijtimoiy jarayonlarga faollik bilan qo'shilishga imkon beradi"³.

4. Mass-media va ijtimoiy tarmoqlar

Hozirgi kunda yoshlar mass-media va ijtimoiy tarmoqlar orqali o'z fikrlarini bildirishda, ijtimoiy faollik ko'rsatishda katta imkoniyatlarga ega. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda amalga oshirilgan ijtimoiy aksiyalar, protestlar va faolliklar yoshlarning siyosiy va ijtimoiy jarayonlarda ishtirokini oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. I.Abdurahmonovning fikricha, "ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning ijtimoiy faolligini shakllantirishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda, chunki ular o'z fikrlarini erkin va tez tarqatish imkoniyatiga ega"⁴. Yoshlarda ijtimoiy faollikning mezonlari

Yoshlarda ijtimoiy faollikning shakllanishi faqatgina tashqi omillarga emas, balki ichki mezonlarga ham bog'liq. Bu mezonlar yoshlarning o'zlariga bo'lgan ishonchi, bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga bo'lgan intilishi, shuningdek, jamiyatdagi o'zgarishlarga bo'lgan qarashlari bilan chambarchas bog'liqdir.

1. Shaxsiy mas'uliyat va motivatsiya

Yoshlar o'zlarini jamiyatning faol a'zolari sifatida his qilishlari uchun shaxsiy mas'uliyat va motivatsiya kerak. Bu, o'z navbatida, yoshlarning ijtimoiy jarayonlarga ishtirok etishdagi faoliyatini belgilaydi. D.Shomurodovning ta'kidlashicha, "motivatsiya va mas'uliyat hissi yoshlarni o'zgarishlarga faol hissa qo'shishga undaydi"⁵.

2. Ta'lim va bilim darajasi

Yoshlarning o'zlariga va jamiyatga xizmat qilishga tayyorligini belgilovchi mezonlardan biri bu ta'lim va bilim darajasidir. Yuqori bilim darajasiga ega yoshlar, jamiyatdagi muammolarni hal etishda, ijtimoiy faollikni ko'rsatishda ko'proq ishtirok etishga intilishadi. A.Karimov, "ta'lim yoshlarni nafaqat individual rivojlanishga, balki ijtimoiy jarayonlarga qatnashishga ham tayyorlaydi"⁶.

3. Siyosiy faollik va axborot olish

Siyosiy faollik yoshlarning jamiyatdagi o'zgarishlarga ta'sir ko'rsatishiga imkon yaratadi. Axborot olish va siyosiy jarayonlarni tushunish yoshlarni o'z qarorlarini to'g'ri qabul qilishga undaydi. B.Yo'ldoshev, "siyosiy ongning rivojlanishi va axborot olish imkoniyatlari yoshlarni jamiyatdagi o'zgarishlarga faollik bilan qatnashishga yo'naltiradi"⁷.

Yoshlarda ijtimoiy faollikning shakllanishi ko'p omillarga bog'liq bo'lib, bu omillar o'zaro chambarchas bog'liqdir. Ta'lim va ma'rifat, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar, madaniy va diniy qadriyatlar, hamda axborot texnologiyalarining roli yoshlarning faolligini

² Tursunov X. Ijtimoiy faollik va yoshlar. – Toshkent: Fan, 2021. – B. 98.

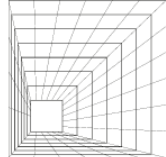
³ Mirzayev N. Milliy qadriyatlar va yoshlar faolligi. – Toshkent: Istiqol, 2023. – B. 112.

⁴ Abdurahmonov I. Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar faolligi. – Toshkent: Akademnashr, 2022. – B. 84.

⁵ Shomurodov D. Shaxsiy mas'uliyat va yoshlar faolligi. – Toshkent: Yangi asr, 2021. – B. 115.

⁶ Karimov A. Yoshlarning ta'limi va ijtimoiy faolligi. – Toshkent: Ijtimoiy fanlar nashriyoti, 2022. – B. 77.

⁷ Yo'ldoshev B. Siyosiy faollik va yoshlar. – Toshkent: Ijtimoiy fanlar, 2023. – B. 63.

shakllantirishda asosiy ahamiyatga ega. Yoshlarning shaxsiy mas'uliyat va motivatsiyasi, ta'lim darajasi va siyosiy faolligi kabi ichki mezonlar ham ularning jamiyatda faol ishtirok etishiga ta'sir ko'rsatadi. Jamiyatda ijtimoiy faollikni oshirish uchun davlat tomonidan yoshlarning ta'limi, iqtisodiy imkoniyatlari va siyosiy ishtiroki uchun yanada keng imkoniyatlar yaratish zarur.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, yoshlarda ijtimoiy faollikning shakllanishi jamiyatning falsafiy va axloqiy negizlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu jarayon faqat tashqi sharoitlar bilan emas, balki ichki ma'naviy tizim bilan ham aniqlanadi. Yoshlar ijtimoiy faollikka erishish uchun o'zining individualligi, jamiyat bilan o'zaro munosabati va mas'uliyatini anglash orqali hayotga falsafiy yondashuvni shakllantirishi zarur. Falsafiy nuqtai nazardan, yoshlarning ijtimoiy faolligi nafaqat amaliy ishtirokda, balki jamiyatdagi yaxlitlik va adolatni izlashdagi ichki ehtiyoj sifatida namoyon bo'ladi.

Yoshlarning faolligi, eng avvalo, ularning o'zini anglash va o'zgarishlarni amalga oshirishdagi ichki ishtiyoqidan kelib chiqadi. Bu holat, ayniqsa, Hegelning o'zini anglash, tarixiy jarayonlar va individning jamiyatdagi rolini tushunish haqidagi falsafasiga asoslanadi. Hegelning fikricha, individning jamiyatdagi o'rnini uning o'z-o'zini anglashida yotadi, bu esa yoshlar uchun o'z jamiyatining rivojlanish jarayonlarida faol ishtirok etishiga turtki beradi.

Bundan tashqari, yoshlarning ijtimoiy faolligi nafaqat shaxsiy manfaat, balki jamiyatning rivojlanishi uchun ham zarur. Ijtimoiy faollikni rivojlantirish jarayonida Aristotelning "yaqindan bog'liq ijtimoiy mavjudlik" haqidagi fikrlari katta ahamiyatga ega. Aristotel ijtimoiy faoliyatni faqat shaxsiy baxt va manfaat bilan bog'lamay, balki uni jamiyatning yaxlitligini ta'minlashda muhim omil sifatida ko'rgan.

Yoshlarning jamiyatdagi o'rnini, shuningdek, Friedrich Nietzschening "o'zini yaratish" falsafasiga asoslangan holda, ularning ijtimoiy faolligini shakllantiradi. Nietzsche yoshlarni o'z shaxsini yaratishga undaydi, bu esa o'z navbatida, jamiyatda o'zgarishlarni amalga oshirishga va faollikni rivojlantirishga olib keladi.

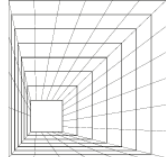
Maqolada quyidagi takliflarni berish maqsadga muvofiq

Falsafiy ta'lim tizimini rivojlantirish - yoshlar ijtimoiy faolligini shakllantirish uchun ularni nafaqat amaliy bilimlar, balki falsafiy va axloqiy jihatdan ham tarbiyalash zarur. Yoshlarga jamiyatdagi o'z o'rnini va mas'uliyatini anglashga yordam berish uchun ta'lim tizimida falsafiy fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturlar yaratish lozim. Bunday ta'lim, yoshlarni faqat tashqi ijtimoiy omillar bilan emas, balki ichki ma'naviy ehtiyojlar va qadriyatlar asosida rivojlantiradi;

Individ va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni chuqurlashtirish - yoshlar o'zini jamiyat bilan o'zaro aloqada anglashi va faollikka erishishi uchun ularga Aristotel va Hegelning jamiyat va individuallik haqidagi falsafiy yondashuvlari asosida ta'lim berish kerak. Yoshlarni shaxsiy manfaatlardan ko'ra, jamiyatning yaxlitligini va umumiy rivojlanishni o'ylashga rag'batlantirish zarur. Bu jarayon ijtimoiy adolat va barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi;

Yoshlarni o'z shaxsini yaratishga undash - Nietzschening "o'zini yaratish" g'oyasi yoshlar uchun jamiyatdagi ijtimoiy faollikni yangi falsafiy asosda qurishga imkon yaratadi. Yoshlarni o'z shaxsini yaratishga, o'zining ijtimoiy rolini aniqlashga va jamiyatdagi o'zgarishlarga turtki berishga undash zarur. Shuningdek, bu yoshlarning o'zini anglashga bo'lgan ichki ehtiyojlarini qondiradi va ijtimoiy mas'uliyatni hissiyotda mujassam etadi;

Ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni yangilash - yoshlarning ijtimoiy faolligi axloqiy qadriyatlar bilan bevosita bog'liq. Jamiyatda ijtimoiy faollikning shakllanishi uchun milliy va umumjahon axloqiy qadriyatlarni yoshlar orasida targ'ib qilish zarur. Bu, o'z navbatida, yoshlarni faqat iqtisodiy yoki siyosiy jihatdan emas, balki ma'naviy jihatdan ham etuk insonlar

sifatida shakllantiradi. Yoshlar o'zlarini jamiyatning muhim qismi sifatida anglab, o'zgarishlarga to'g'ri yo'lni tanlaydilar;

Falsafiy faoliyat va jamiyatdagi ijtimoiy faollikni bog'lash - yoshlarni faollikka undashda falsafiy faoliyatni jamiyatdagi o'zgarishlar bilan bog'lash muhimdir. Yoshlarga ijtimoiy o'zgarishlarni amalga oshirishning falsafiy ahamiyatini tushuntirish, ularning ichki ehtiyojlari va mas'uliyatlarini anglashlariga yordam beradi. Shu bilan birga, ijtimoiy faollikni shakllantirishda falsafiy yondashuvlar asosida ishlash, yoshlarni ijtimoiy jarayonlarga yanada faol ravishda jalb etadi;

Yuqoridagi takliflar, yoshlarning ijtimoiy faolligini shakllantirishda falsafiy va ma'naviy jihatdan chuqurroq yondashishni talab qiladi. Yoshlarni jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarga jalb etish, ularning o'z-o'zini anglash jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Bu esa, o'z navbatida, barqaror va adolatli jamiyat yaratishda muhim omil bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Sattorov R. Yoshlar ta'limi va ijtimoiy faollik. – Toshkent: Ma'naviyat, 2022. – B. 67.
2. Tursunov X. Ijtimoiy faollik va yoshlar. – Toshkent: Fan, 2021. – B. 98.
3. Mirzayev N. Milliy qadriyatlar va yoshlar faolligi. – Toshkent: Istiqlol, 2023. – B. 112.
4. Abdurahmonov I. Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar faolligi. – Toshkent: Akademnashr, 2022. – B. 84.
5. Shomurodov D. Shaxsiy mas'uliyat va yoshlar faolligi. – Toshkent: Yangi asr, 2021. – B. 115.
6. Karimov A. Yoshlarning ta'limi va ijtimoiy faolligi. – Toshkent: Ijtimoiy fanlar nashriyoti, 2022. – B. 77.
7. Yo'ldoshev B. Siyosiy faollik va yoshlar. – Toshkent: Ijtimoiy fanlar, 2023. – B. 63.